Intervju sa visokim predstavnikom Valentinom Inzkom

Razgovarao: Dejan Jazvić

Večernji list: Molim Vas da prokomentirate i najnoviji zaplet političke situacije u BIH nakon što je ministar Lagumdžija bez znanja srpskog člana Predsjedništva BiH izdao instrukciju bh. predstavniku pri UN-u da glasa za zadnju rezoluciju o Siriji. M. Dodik je izjavio da traže Lagumdžijinu smjenu i da je zbog toga doveden u pitanje nastavak rada "šestorke", kao i dogovori o imovini i rekonstrukciji vlasti.

Valentin Inzko: Prije svega, dopustite da kažem da pozdravljam činjenicu da je BiH ostala dosljedna u pozivima da se zaustavi nasilje koje traje u Siriji. Zbog svojih principijelnih stavova o ovom i brojnim drugim pitanjima dok je bila nestalna članica Vijeća sigurnosti UN-a u periodu 2010.-2011. i kao članica Generalne skupštine, BiH je zaslužila veliko poštovanje drugih članova međunarodne zajednice. Zemlje članice Europske unije također su jednoglasne u vezi s ovim.

Znamo da unutar BiH postoje različita viđenja u vezi s procesom odlučivanja za glasanje o Rezoluciji Generalne skupštine UN-a. Dejtonski mirovni sporazum nudi mehanizme za rješavanje takvih neslaganja, ako se strane na to odluče. Zato što takvi mehanizmi postoje, bilo bi šteta da politički lideri dozvole da trenutna neslaganja poniše napore Bosne i Hercegovine da ubrza napredak prema EU i NATO-u.

Večernji list: U BiH pa i u svijetu nije malo onih koji tvrde da bi najbolje rješenje za ovu zemlju bilo sazivanje nove međunarodne konferencije – svojevrsnog „Dejtona 2". Slažete li

se s takvim ocjenama?

Valentin Inzko: U stvari, najbolje rješenje za Bosnu i Hercegovinu bilo bi da i ona sama ponovi dio onoga što je uradila Hrvatska, posebno u pogledu uspjeha Hrvatske u integraciji u NATO i EU. To je cilj koji želimo postići, a svakako da Hrvatska može biti izvrstan model i može nam pružiti dobrosusjedsku pomoć. Isto tako, Bosna i Hercegovina će promijeniti svoj ustav u procesu priključenja Europskoj uniji. Svaka država u EU je to morala uraditi.

U poslijeratnom periodu, u BiH je došlo do očiglednih pomaka koji su počeli 1997. godine i nastavili se sve do 2005. U tom periodu Bosni i Hercegovini su ponuđeni izgledi za članstvo u EU i NATO savezu.

Nažalost, uprkos prilikama koje nudi proces euroatlantske integracije, neki političari u ovoj zemlji su u proteklih šest mjeseci pribjegli lakšoj opciji vraćanja u prošlost, povratka nacionalističkim planovima i politici podjele, umjesto da su krenuli u budućnost. U tom periodu, politička retorika je postala oštrija, kompromis udaljeniji, a bilo je i perioda u kojima nije bilo dijaloga o suštinskim pitanjima, te zloupotrebe sistema.

Prema tome, najveći izazov s kojim se Bosna i Hercegovina danas suočava jeste puna implementacija Mirovnog sporazuma i svih njegovih aneksa, koji je donio mir i stabilnost u BiH koji traju već 15 godina. Paralelno s tim, vlasti trebaju omogućiti efikasnije mehanizme odlučivanja koji će stvarati ekonomski rast i radna mjesta, boriti se protiv kriminala i korupcije, te omogućiti da ova zemlja krene naprijed prema euroatlantskim institucijama. Ova dva procesa su komplementarna i ne isključuju jedan drugi. Posljednja rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a o Bosni i Hercegovini bila je jasna u tom pogledu: u njoj se naglašava značaj pomaka u pravcu euroatlantske integracije na osnovu Mirovnog sporazuma, i istovremeno se prihvata značaj tranzicije ove zemlje u

pravcu funkcionalne, reformski orijentirane, moderne i demokratske europske zemlje.

Večernji list: Očito je da BiH još uvijek nije postala funkcionalna i samoodrživa zemlja. Kolika je odgovornost međunarodne zajednice za ono što se zbiva u BiH?

Valentin Inzko: Međunarodna zajednica ima jasne odgovornosti. Isti je slučaj i sa mnom. Moja uloga visokog predstavnika je da pratim provođenje Mirovnog sporazuma i predvodim i koordiniram aktivnosti civilnih organizacija i agencija koje su uključene u pomaganje stranama u provođenju Mirovnog sporazuma. Osim toga, prema Aneksu 10 Mirovnog sporazuma, visoki predstavnik je i konačni autoritet u području djelovanja u pogledu tumačenja civilne implementacije Mirovnog sporazuma, te, u slučaju sporenja, mogu dati svoje tumačenje i preporuke, kao i obavezujuće odluke ukoliko procijenim da je to potrebno.

Ipak, primarna odgovornost za daljnju uspješnu implementaciju Mirovnog sporazuma leži na samim vlastima u Bosni i Hercegovini. Nivo angažiranosti međunarodne zajednice će zavisiti od toga koliko vlasti u BiH poštuju Mirovni sporazum i koliko su aktivno uključeni u njegovo provođenje. U ovo spada i uspostavljanje potpuno funkcionalne i samoodržive države, koja je sposobna za integraciju u europske strukture i omogućavanje povratka izbjeglica i raseljenih lica. Ovo su također i stavovi međunarodne zajednice izraženi u nekoliko rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a usvojenih u okviru Poglavlja VII Povelje UN-a.

Prije nekoliko godina, kao posljedica pomaka koji su načinjeni u to vrijeme, međunarodna zajednica je usvojila manje intervencionistički pristup u Bosni i Hercegovini, pristup koji je posebno usredsređen na integraciju u EU i koristi članstva u NATO savezu. Ona je time izabrane predstavnike ove zemlje stavila na svojevrsni test njihovih sposobnosti. Integracija u EU i NATO je ozbiljan posao i zahtijeva velike

napore. Ali to ne može postići neko izvana. To mora doći iznutra, jer lokalni lideri imaju odgovornost da pokažu političku volju i dokažu svojim građanima i međunarodnim partnerima u BiH da oni zaista mogu uraditi posao za koji su izabrani.

U mojoj zemlji, Austriji, savezničke snage su ostale deset godina, od 1945. do 1955. godine. Kada su vidjeli da se nacizam neće vratiti, da je demokratija čvrsto zaživjela i da Maršalov plan i ekonomija funkcioniraju, oni su se povukli. Vidim sličan scenario i u Bosni i Hercegovini. Jednom će u Bosni i Hercegovini biti dovoljno pomaka da će se međunarodna zajednica povući u konfiguraciji u kojoj se sada nalazi. Ali već je jasno: sve je manje i manje Dejtona, a više i više Brisela. Tako i treba biti.

Večernji list: Je li Ured visokog predstavnika (OHR) ispunio svoju misiju u BiH?

Valentin Inzko: Nažalost, moj posao još nije završen. Uz podršku međunarodne zajednice još uvijek trebam u potpunosti implementirati svoj mandat kako je predviđen Aneksom 10 i kako mi je povjeren od strane Vijeća sigurnosti UN-a. U tom pogledu, potrebno je ispuniti ciljeve i uvjete koje je postavilo Vijeće za implementaciju mira u 2008. godini. Kažem „nažalost” sa razlogom: bio bih mnogo sretniji da mogu najaviti zatvaranje OHR-a, jer bi to značilo da je BiH prevazišla sadašnje izazove i da je trajno na putu ka članstvu u EU i NATO savezu. Međutim, u svjetlu nedavnih događaja, međunarodna zajednica zastupa stav da je prisustvo OHR-a još potrebno da se osigura poštovanje i implementacija Dejtonskog sporazuma.

Večernji list: Postoji li jedinstvo unutar međunarodne zajednice kada je u pitanju odnos prema problemima u BiH? Neki Vaši prethodnici su nakon odlaska iz BiH progovorili o različitim stavovima Europljana i Amerikanaca?

Valentin Inzko: Europljani i Amerikanci imaju isti cilj: oni žele da BiH bude stabilna zemlja i članica Europske unije i NATO-a. Da bi do toga došlo, BiH mora imati kapacitete da dogovara rješenja putem dijaloga između svojih političara. U pogledu ovoga cilja nikada nije bilo neslaganja.

Možda ste također primijetili koliko snažno Sjedinjene Američke Države podržavaju euroatlantsku integraciju BiH. Što se tiče zatvaranja OHR-a, nije nikakva tajna da neki žele da do toga dođe prije, a neki kasnije, kada se ispune uvjeti.

Večernji list: Predsjednik Republike Srpske, Milorad Dodik, često govori o neodrživosti BiH kao države. Je li raspad BiH jedna od opcija s kojoj se razmišlja i u uticajnim međunarodnim krugovima?

Valentin Inzko: Raspad se ne može razmatrati, jer on nije opcija. Stoga, nastaviti osporavati suverenitet i teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine gubitak je vremena, za političke lidere i pogotovo za državu. Takve problematične izjave samo dovode u pitanje posvećenost visokih zvaničnika Republike Srpske ustavnom poretku Bosne i Hercegovine, koja je postala članica Ujedinjenih nacija prije 20 godina. Političari bi se trebali koncentrirati na važna pitanja, umjesto da podižu tenzije osporavajući integritet države.

Večernji list: Hrvati u BiH veoma su nezadovoljni svojim statusom, a to manje-više priznaju i ostali. Kako je moguće popraviti tu neravnopravnu poziciju hrvatskog naroda uspostavljenu još u Dejtonu? Jesu li aktuelne promjene Ustava, vezane za provođenje presude „Sejdić i Finci“, prilika za to?

Valentin Inzko: Svjestan sam frustracija koje osjećaju mnogi Hrvati koji žive u BiH i imam razumijevanje za neke od njih. Mnogi od nas u međunarodnoj zajednici vjeruju da su neke od tih frustracija opravdane. Hrvati, Srbi i Bošnjaci, zajedno sa svim građanima ove zemlje, moraju se osjećati ugodno u svakom

dijelu BiH. Hrvati moraju istinski smatrati BiH svojom domovinom. Hrvati su jedan od konstitutivnih naroda ove zemlje i mogu biti njena pokretačka snaga u procesu europskih integracija. Također, mogu pravično posredovati i pomagati u odnosima između Bošnjaka i Srba, kad god se to traži. Kao brojčano najmanji konstitutivni narod, posebna briga i pažnja treba biti usmjerena pravim potrebama i željama Hrvata.

U slučaju Sejdić-Finci, Europski sud za ljudska prava se pozabavio slučajem direktne diskriminacije građana BiH koji ne pripadaju ni jednom od tri konstitutivna naroda. Provođenje presude je obaveza za BiH i ona neće nestati, bez obzira koliko se ona odgađa.

Slučaj koji je iznesen pred sudom je u vezi sa pravima Jevreja i Roma. On se ne bavi pravima Hrvata, nego pravima velikog broja manjina u BiH, pravima ljudi iz takozvanih miješanih brakova i ljudi koji jednostavno osjećaju da su *Bosanci* ili *Hercegovci*, ili jednostavnije – da su samo *građani*. To, također, mora biti omogućeno.

Međutim, provođenje presude mogu iskoristiti i Hrvati, kao priliku za poboljšanje svog statusa. Zašto ne? Ali u ovom trenutku, najvažnija je implementacija odluke Europskog suda za ljudska prava.

Večernji list: Je li moguće pomirenje građanskog i nacionalnog u BiH o kojem sada sve češće govori i predsjednik SDP-a, ZlatkoLagumdžija? Šta bi to uopće moglo značiti u BiH?

Valentin Inzko: BiH nije jedina zemlja na svijetu u kojoj žive ljudi različitih nacionalnosti i različite manjinske grupe. Kolektivna prava ne bi trebala biti prepreka za korištenje građanskih i drugih individualnih prava u multietničkoj državi. To će uvijek biti „gemišt“. Zaštita člana grupe, ali također i potpuna zaštita pojedinca – to se može pomiriti i živjeti, kao u Švicarskoj i drugdje. Nema izgovora za diskriminaciju manjina ili narušavanje napora u izgradnji

države, ili u krajnjem slučaju, za BiH da bude održiva i uspješna država. Svaki prijedlog koji će poboljšati efikasnot donošenja odluka, ujedno balansirajući između individualnih prava i prava konstitutivnih naroda, vrijedan je razmatranja. Ali, dozvolite mi da naglasim sljedeće: kad god su političari izabrali da rade na konstruktivan način, mogli su postići značajan napredak, čak i unutar trenutno prilično kompliciranog ustavnog okvira i mehanizma donošenja odluka.

Večernji list: Hrvati u BiH Vam zamjeraju prošlogodišnju odluku kojom ste faktički omogućili formiranje vlasti u Federaciji BiH bez stranaka koje su dobile većinsku potporu hrvatskog biračkog tijela. Od te vlasti je sada odustao i njezin glavni zagovornik SDP. Kako to komentirate?

Valentin Inzko: Ta odluka koju sam donio prošle godine bila je ispravna i imala je **punu** podršku međunarodne zajednice.Moja intervencija je bila potrebna zbog situacije koja je prijetila da prvenstveno naškodi građanima. Nažalost, mnogi se ne sjećaju tadašnje situacije – na primjer, političari su otvoreno kršili ustav da bi spriječili formiranje parlamentarnih tijela kao što je Dom naroda Federacije, koji nije bio formiran sedam mjeseci. Bile su dvije grupe zvaničnika koji su tvrdili da predstavljaju Federaciju; dva predsjednika Federacije i dvije vlade, a tu je bila i prijetnja da će se raspasti Parlament Federacije, sa značajnim izgledima da se nastavi budžetski vakuum. Štaviše, vodeće hrvatske stranke su odbacile kompromisno rješenje koje je odobrila međunarodna zajednica, a koje bi okončalo krizu. Oni su mislili da je taj kompromis za njih poniženje. U toj situaciji, za mene je imperativ bio da donesem odluku, da osiguram pravnu jasnoću i sačuvam stabilnost i funkcioniranje institucija Federacije Bosne i Hercegovine, za dobrobit svih njenih građana.

Večernji list: Kompliciran sustav odlučivanja u BiH zablokirao je započeto preslagivanje vlasti nakon raskida koalicije SDP-a i SDA. Hoćete li Vi reagirati ukoliko odluke

Ustavnog suda ne riješe ovu krizu vlasti na državnom i federalnom nivou?

Valentin Inzko: Politički lideri i demokratske institucije imaju odgovornost da riješe trenutnu situaciju uz puno poštovanje vladavine prava i Dejtonskog mirovnog sporazuma. Kao visoki predstavnik, ostajem konačni autoritet u regionu u pogledu tumačenja civilne provedbe Mirovnog sporazuma, i spreman sam da djelujem ako to bude neophodno. Međutim, vjerujem da to neće biti slučaj ovog puta. Postoje domaći mehanizmi, uključujući sudove, koji su u cijelosti sposobni da tumače Ustav i zakone i riješe sporove. Bez obzira na trenutne političke rasprave, mora se poštovati vladavina prava. Institucije moraju u cijelosti funkcionirati u skladu sa Ustavom, zakonima i dogovorenim poslovnicima. Isto tako, pravosuđe mora pokazati da ima sposobnost da na pravičan i demokratski način rješava teška pitanja koja mu se upute.

Večernji list: Mostar je ponovno postao „grad slučaj“. Zbog nepoštovanja odluke Ustavnog suda o neophodnosti promjene izbornih pravila odgođeni su i lokalni izbori u tom gradu. Kako riješiti taj problem i hoćete li Vi reagirati, imajući u vidu da je Statut Grada Mostara proizvod međunarodne zajednice?

Valentin Inzko: Ni dvije godine otkako je Ustavni sud BiH prvi put objavio svoju presudu, aktivnosti u zemlji na njenoj provedbi nisu postigle uspjeh zbog čega građani Mostara i dalje ne mogu glasati na lokalnim izborima u oktobru i suočavaju se sa mogućnošću pravnog vakuuma u novembru. Moj ured će sada pojačati svoju ulogu i omogućiti razgovore na iznalaženju rješenja. Međunarodna zajednica očekuje od stranaka da sjednu za stol i da se zajedno angažiraju s dobrim namjerama, kako bi se došlo do rješenja.

Večernji list: Kod Srba i Hrvata u BiH postoji svojevrsni strah od rastućeg uticaja Turske. Je li on opravdan, imajući u vidu i neke istupe turskih zvaničnika, poput premijera

Erdogana koji je izjavio da mu je "Alija Izetbegović ostavio Bosnu u amanet"?

Valentin Inzko: Vjerujem da takvi strahovi nisu utemeljeni. Hrvatska, Srbija, Austrija i Slovenija su najveći ulagači u Bosnu i Hercegovinu. Turska je, vjerujem, negdje oko desetog mjesta. Čak se i povukla iz BH Airlinesa. Privredne veze Turske sa Srbijom ili Hrvatskom i, naravno Rusijom, su mnogo, mnogo jače. S Rusijom, naprimjer, obim trgovinskog poslovanja iznosi više od 20 milijardi eura, dok obim trgovanja Turske i BiH iznosi 346 miliona eura.

Viče od dva miliona ljudi koji potiču iz BiH živi u Turskoj i sasvim je prirodno da Turci osjećaju emocionalnu vezu sa Bosnom i Hercegovinom. Nedavni zajam za razvoj u iznosu od 100 miliona eura, koji je Turska dala pod nevjerojatno dobrim uvjetima, jednako je otvoren svim građanima BiH, Bošnjacima, Srbima i Hrvatima.

Politički, Turska je poštovana članica Vijeća za implementaciju mira i kao takva u brojnim prilikama se dokazala kao cijenjeni partner Bosne i Hercegovine, u rangu mnogih drugih članica međunarodne zajednice.

Večernji list: Pitanja granice na moru, izgradnje Pelješkog mosta i korištenje luke Ploče ponovno su aktuelna. Kao iskusni diplomata, šta biste sugerirali vladama u Zagrebu i Sarajevu?

Valentin Inzko: Sugerirao bih očigledno: sjedite i razgovarajte u cilju iznalaženja rješenja od kojega će koristi imati obje zemlje. Iskreno vjerujem da je moguće da obje strane profitiraju.

Večernji list: Hoće li i kako ulazak Hrvatske u EU uticati na situaciju u BiH?

Valentin Inzko: Prvog jula naredne godine BiH će imati izravnu granicu s Europskom unijom. Koliko znam, međutim, pravila EU počet će se primjenjivati već od 1. januara 2013. godine – za

četiri i po mjeseca! Mnogi lokalni zvaničnici i privrednici širom BiH mi govore kako su zabrinuti da će nestati njihova izvozna tržišta i da će obični ljudi osjetiti posljedice. Općenito, međutim, uspjeh Hrvatske može dati novi poticaj vlastitim naporima BiH da postane članica EU. Hrvatska je izvanredan primjer za cijeli region da je to moguće postići, čak i sa najtežim uvjetima!

Večernji list: Ima naznaka da bi ulazak Hrvatske u EU mogao dovesti do pojačanog iseljavanja, uglavnom mladih Hrvata iz BiH koji će materijalnu sigurnost potražiti u EU?

Valentin Inzko: Previše mladih želi da napusti BiH, uglavnom iz ekonomskih razloga. Međutim, ljudi odlaze i iz Imotskog ili drugih dijelova Hrvatske i odlaze u Split ili u Zagreb.

Bosna i Hercegovina mora učiniti više za svoju mladu generaciju, za njihovo obrazovanje i prilike za zapošljavanje. Volio bih da se ovdašnji političari više fokusiraju na taj problem i osiguraju da tisuće pametnih, motiviranih mladih ljudi s kojima dolazimo u kontakt svoju budućnost traže kod svoje kuće. Drago mi je što su tako uspješni u Hrvatskoj ili u Austriji, ali oni nedostaju ovdje u BiH. Zato se uvjeti ovdje moraju drastično promijeniti kako bi ti nadareni ljudi ostali u svojoj domovini. Kako to da svaki građanin, ako je uspješan u inostranstvu, ne može ponoviti taj uspjeh kod kuće? Nešto je ovdje očito pogrešno.

Večernji list: BiH se nalazi na začelju regije kada je u pitanju integracija u EU. U BiH čak šaljivo zaključuju kako će se EU raspasti prije nego BiH postane njezin član. Koliko je uopće realna europska perspektiva BiH?

Valentin Inzko: Naravno, BiH ima jasnu perspektivu članstva u Europskoj uniji, ali, kao što sam već rekao, sve je na liderima ove zemlje. BiH mora ispuniti iste tehničke i zakonske obaveze kao druge zemlje kandidati u tom procesu, tako to funkcionira. Nijedna zemlja nije ušla u EU samo tako

što je rekla da želi postati članica. Svaka zemlja morala je svladati izazove integracije u EU. Isti proces čeka i BiH.

Otkako je prošle godine došao Peter Sorensen, specijalni predstavnik EU, BiH je dobila puno fokusiraniju viziju svoje budućnosti. Sorensen je otvorio novi prostor za Bosnu i Hercegovinu u EU; ne samo da je podržao BiH u vezi sa autoputom Koridor Vc, on gradi i „autoput za Brisel“; nedavno je izradio i ponudio bosanskohercegovačkim liderima vrlo konkretnu mapu puta za Brisel. To nikada prije nije urađeno. BiH jednostavno mora iskoristiti tu priliku i krenuti putem iscrtanim u ponuđenoj mapi. Još uvijek nije kasno.

Večernji list: Poznato je da ljetujete na hrvatskom Jadranu. Jeste li i ovog ljeta ostali vjerni toj tradiciji?

Valentin Inzko: Da, naravno, kao i svake godine, već 55 godina. Počeli smo u Novigradu u Istri, ali posljednjih 16 godina odmor provodim u Drveniku. Nemam osjećaj da sam bio na odmoru ako nisam dio vremena poveo na Jadranu. To je za mene ljeto. Jadransko more, to je„nafta“ Hrvatske. Ali ono je još bolje. Ono je čisto i obnovljivo i blizu velikih turističkih nacija kao što su Nijemci, Austrijanci, Česi, Slovaci i Poljaci – i da ne zaboravimo veoma važne goste iz Bosne i Hercegovine. Nadam se da će Hrvati sačuvati taj dragulj i razvijati ga i odnositi se prema njemu sa pažnjom.